

„Er zit wat in jou,” placht hij goedkeurend te zeggen, „doe maar flink je best, kind, dan maak ik van jou een allround zakenvrouw! In de handel valt uitstekend te verdienen!”

Sara kleurde geleid bij vaders lof en zo mogelijk legde zij zich met nog meer ijver toe op de zaak. De zaak van vader en . . . zo voelde zij het, ook een beetje van haar. Ze vond het heerlijk om te helpen bij het etaleren en al gauw gaf ze adviezen; zei ze, hoe ze vond dat een artikel beter tot zijn recht kwam.

Ze had smaak en zeer tot haar genoegen deed vader Koopman heel vaak wat zij voorstelde. 's Avonds bezocht ze een handelsschool en bij het doorkruisen van de stad bekeek ze veel andere etalages. Ze gaf haar ogen goed de kost en wat haar in de praktijk van nut scheen, nam ze rustig over.

Sara was niet het oudste kind van het echtpaar Koopman, wel de eerste die werkelijk veel voor de zaak voelde en een ware hartstocht aan de dag legde voor alles wat het bedrijf betrof. Stil en bedrijvig ging ze haar weg, plichtsgetrouw tot in het kleine. Met gemengde gevoelens hadden de verkoopsters haar intrede in de zaak begroet. Ze zagen haar als een pottekijkster, die alles wat in de winkel gebeuren zou in de huiskamer ging overbrengen. Maar hierin vergisten zij zich, want Sara vertelde nooit iets van hun doen of laten. En hadden zij soms meningsverschil onder elkaar, dan hield zij zich wijselijk achteraf. Als jongste verkoopster kende zij haar plaats, al was zij dan de dochter van de eigenaar. De tijd zou haar immers vanzelf de plaats toewijzen die ze verdiende!

„Ze spaart een werkkraft uit,” zei haar vader tevreden. En dat was ook zo. Boven studeren gaf Sara de voorkeur aan de praktijk en de avondlessen moesten dienen om haar theoretisch te bekwamen. Haar levensweg scheen gebaand en beloofde van meet af aan reeds succes. Toen kwam mei 1940, het werd oorlog. Zo overrompelend was dit vreselijke, dat niemand tijd had de omvang ervan te beseffen en te overzien. In allerijl werden de etalages geblindeld, uit vrees voor kapotte ruiten, bij bomaanvallen. De hele dag hoorde Sara in de winkel de geagiteerde gesprekken aan, die over de oorlog gingen. Er waren weinig optimisten, de angst voor de vijand had iedereen te pakken.

Vader Koopman zag dadelijk alles donker in. „Ik verwacht niet veel

goeds van de Duitsers," zei hij. „In hun eigen land hebben ze de Joden al zo lang getreiterd; als zij hier de baas worden, is het met ons afgelopen. Dan kan het best gebeuren, dat ik de grote vijver oversteeek."

„Kom, kom," suste moeder Koopman, „niet zo somber, Alex, Holland is Duitsland niet. Wij geven ons zomaar niet over, wie weet hoe alles meevalt, je kunt zo moeilijk oordelen over toestanden in een ander land en waarom zou je voortijds in vrees leven?"

Alexander haalde zijn schouders op, nam allerlei voorzorgen die van een zakenman verwacht werden en deed 's nachts geen oog dicht. Met grote spanning volgde ieder het verloop van de strijd. Allerlei tegenstrijdige berichten deden de ronde. Het waren martelende dagen, die eerste oorlogsdagen. Dagen, die sommige mensen een zenuwcrisis bezorgden en vooral de nachten waren verschrikkelijk. In de nachten was het somber brommen van de bommenwerpers ijselijk hoorbaar, zodat ieder angstig z'n adem inhield; er werd weinig geslapen. Toen kwam de vijfde dag! Een dag die als een nachtmerrie altijd in Sara's herinnering zal blijven. Al vroeg in de morgen gingen de wildste geruchten. — Duitsland zou een ultimatum gesteld hebben aan Nederland. Wanneer ons land zich niet binnen enkele uren overgaf, zouden alle grote steden gebombardeerd worden! Maar wie geloofde dat? Men redeneerde de angst weg. Branie van de Duitsers, ze zullen wel wijzer zijn!

't Gezin Koopman had juist het middagmaal genuttigd. Jos stapte op de fiets om naar school te gaan en ook de andere kinderen waren van tafel opgestaan. Sara begaf zich als gewoonlijk naar de zaak, waar altijd wel wat voor haar te doen viel. Toen kwam vader op haar toe. Hij keek zo ernstig en Sara vond hem zo abnormaal nerveus terwijl hij met haar sprak.

„Je moet eerst even een boodschap voor me doen, Sara", begon hij, „hier is een waardevolle brief, die je aan oom Abraham moet brengen. Er is haast bij, neem je fiets en doe het eerst, wil je?"

„Ja vader," zei Sara gehoorzaam.

„Zul je zorg hebben voor die brief, Sara? Denk erom, dat je hem niet kwijt raakt hoor! Nogeens, het is belangrijk!" zei vader dringend. „Toe nou vader," zei Sara verwijtend.

„k Weet wel dat ik je vertrouwen kan, kind, ga nu maar,” suste vader gejaagd.

Sara nam de fiets en was binnen enkele minuten op weg naar oom Abraham en tante Eva. Oom Abraham was de oudste broer van vader, hij had geen kinderen. Maar oom en tante waren hartelijke mensen en Sara kwam er graag. Ze reed hard, hoopte intussen vurig dat er geen luchtalarm zou komen, waardoor ze genoodzaakt zou zijn in een schuilkelder te wachten tot het over was. Maar 't bleef bijna eng rustig na al het lawaai van de vorige dagen. Zonder stagnatie bereikte ze het huis in de stad. Ze zette haar fiets tegen de gevel en belde aan. Blij dat ze er was, besteede ze de trappen naar de derde verdieping van de flat, waar heel bovenaan tante Eva haar stond op te wachten. Oom vond ze languit liggend in een makkelijke stoel.

„Ik kom u een brief brengen van vader,” begon ze dadelijk.

„Ha fijn, gelukkig, ik weet er al van,” zei oom, „we hebben een zaak lopen die onmiddellijk z'n beslag moet hebben,” verduidelijkte hij aan tante Eva.

„Wie denkt er nu aan zaken,” zei tante Eva geagiteerd.

„Juist nu”

Nee, oom Abraham gaf geen verklaring meer, want op 't zelfde moment gebeurde er zoiets ontzettends, dat het hen alle drie verschrikt deed opspringen. Met een enorme snelheid kwam een aantal bommenwerpers over de stad. Grote zwarte monsters, die laag over de huizen vlogen en een lawaai veroorzaakten of de wereld verging.

„God, Heere in de Hemel, behoed ons,” kermde tante Eva ontsteld. Met wanhopig gebaar wrong ze haar handen en drong zich ontzet tegen de kamermuur. Oom Abraham stond lijkwit bij de tafel, met ogen die alle angsten uitdrukten die een mens maar hebben kan. De aarde schudde en dreunde en de fundamenten van het huis trilden 't Leek of plotseling de lucht verduisterde een korte stonde van ongekende verdrukking, die een eeuwigheid scheen te duren!

Toen het tumult ophield, stond de stad in brand! De binnenstad was een loeiende vuurzee. Overal stegen dikke rookwolken op, die een verstikkende atmosfeer schiepen Oom Abraham vloog de trappen af, naar buiten. Tante Eva viel op een stoel neer, totaal over-

stuur van schrik. Sara, zelf ook trillend op haar benen, trachtte haar te kalmeren. Maar ze sprong weer op en snelde naar het raam, waar ze beiden het afgrijselijkste schouwspel zagen

Toen kwam oom Abraham weer binnenstormen. Hij sprak in telegramstijl: „De stad is gebombardeerd alles brandt! Je mag niet weg, Sara Je kunt de straat niet op Er zijn duizenden doden Blijven jullie in huis Het is het is moord op grote schaal Het is afschuwelijk!”

Niet te beschrijven wat Sara in de dagen die daarop volgden, doorleefde. Al spoedig wist ze, dat ook hun huis en winkel getroffen waren. Als een rokende puinhoop vond ze alles wat haar lief was terug; onder dat puin vond men later de verkoolde lichamen van haar ouders, 't personeel en de kinderen

Een week later ontmoette ze toevallig Jos, die evenals zij tot de overlevenden behoorde. Ze vlogen elkaar snikkend om de hals, geen van beiden kon onder woorden brengen, wat ze leden. Sara nam Jos mee naar oom en tante, die hem evenals haar, voorgoed in huis opnamen. Zij rekenden het zich tot een eer, voor de beide kinderen van hun overleden broer te mogen zorgen.

Sara maakte een uiterst moeilijke tijd door, haar evenwichtige natuur lag totaal overhoop, ze kon het ontzaglijk grote verdriet dat haar zo plotseling overvallen was, niet verwerken. Werkeloos en doelloos was opeens haar leven geworden. Tante Eva drong erop aan, dat ze een passende betrekking zou zoeken. De afleiding zou haar goed doen. Ze slaagde spoedig en opnieuw stond ze als verkoopster, maar nu in een parfumeriezaak. Toen kwam de jodenvervolging! Een ster op haar jas. Geen toegang tot de openbare gelegenheden, ontslag door haar patroon, die geen Joods personeel in dienst durfde houden en ten slotte de deportatie naar Duitsland. Hartverscheurende tonelen van verzet en machteloze woede hadden geen succes. De vijand was baas en er was maar één middel om aan de machthebber te ontkomen. Onderduiken! Een toevlucht zoeken bij liefdevolle mensen, die om hunnentwil iets durfden riskeren.

Zo werd Sara op een donkere avond naar een vreemd dorp gebracht. Het gezin dat zij met hun vieren vormden, werd opnieuw uit elkaar

gerukt en geen van hen wist of zij elkaar nog ooit terug zouden zien. Ze vond een nieuw tehuis bij de hoofdonderwijzer van dat dorp. Z'n vrouw en hij waren hartelijke mensen. Ze namen Sara op in huis, alsof ze hun eigen dochter was. Op vele manieren trachtten zij haar het geleden leed te verzachten. Maar ze moest zich aldoor schuil houden, omdat zij zo'n uitgesproken Joods type was. Alleen 's avonds kwam zij de deur uit als het donker was. Verdriet en heimwee knaagden aan Sara's hart. Waarom moest zij dit allemaal lijden? Ze begreep er niets van. Stil en in zich zelf gekeerd, soms bijna stug, ging ze de lange dagen door. Had ze ook maar niet beter kunnen sterven, toen met dat bombardement?

Toch werd deze onderduikperiode Sara tot grote zegen. Ze hoorde dagelijks lezen uit de bijbel; aandachtig luisterde zij naar de verhalen uit het oude en nieuwe testament. Wie was die grote Profeet, waarvan zoveel geschreven staat in de bijbel? Tante Riek, de vrouw van de hoofdonderwijzer onderwees haar met tact. Ze vertelde van Gods belofte, wees op de profetieën, die heenwezen naar de Verlosser en eindelijk naar de vervulling van die beloften door de geboorte van de Heere Jezus. Sara luisterde eerbiedig, van stap tot stap volgde zij Jezus' rondwandeling op aarde, Zijn kruisdood, opstanding en hemelvaart Het zaad dat in haar hart gestrooid werd, ontkiemde. Kinderlijk eenvoudig nam zij Gods woord aan en het geloof werd haar een grote steun in de moeilijke jaren van haar leven!

Toen eindelijk na lange moeizame strijd de bevrijding kwam, verlangde zij terug te keren naar Rotterdam. Ze deed er navraag naar mogelijke overlevenden van haar familie. Tante Eva bleek aan een hartverlamming te zijn gestorven en van haar broer Jos hoorde zij nooit meer iets. Alleen oom Abraham vond ze nog in leven. Hij schreide als een kleine jongen toen hij haar zag en ook Sara kon haar ontroering niet verbergen.

Ze trok bij hem in, zich voornemens verder voor hem te zorgen, wat oom dankbaar aanvaardde. Maar al spoedig merkte hij, dat ze christin geworden was. Dit was helemaal niet naar zijn zin: „Hoe ben je zo dwaas gekomen?” vroeg hij wrevelig. Op allerlei manieren uitte hij daarover z'n ontstemming en minachting. Sara trachtte uit te leggen met de bijbel in haar hand, maar oom luisterde niet!

„Spreek mij er niet van, Sara!” verweet hij heftig. „Als je ouders dit beleefd hadden, dat jij onze godsdienst ontrouw geworden bent! Ze zouden in staat geweest zijn, je de deur uit te zetten!”

„Waarom oom. Wat de Heilige Geest aan je hart waar maakt, móet je toch geloven,” zei Sara geduldig.

„Houd op kind, gebruik zulke grote woorden niet, de Almachtige zal je ervoor straffen! Spreek in mijn tegenwoordigheid niet over Jezus, ik verbied het je! Neem als Joods meisje je plichten in acht en geloof niet in die valse leer, je haalt je de toorn Gods over je arme hoofd! De Messias zal een groot Koning zijn, geen gekruisigde, versta je?” ’t Was ondoenlijk met oom daar verder over te spreken, iedere poging stuitte telkens op verontwaardiging. Oom was niet te overtuigen. Nu pas ervoer ze de heftige tegenstand van haar volksgenoten, maar God zij dank, Sara bleef haar belijdenis trouw.

Oom hielp haar opnieuw een zaak opzetten. Er was geld genoeg. Ze koos galanterieën en zo werd magazijn „Byou” spoedig geopend. . . .

Nu staat ze alweer jaren achter de toonbank. Met veel toewijding heeft ze de zaak opgebouwd. Nu h  r zaak, een zaak van verfijnde smaak en distinctie. Ze is er de ziel van. Een ernstige, jonge vrouw is zij geworden die met zachte, maar besliste stem haar wil oplegt aan haar personeel. Nooit hard of onhoffelijk. Met ontzag kijkt men naar haar. Ze is rijp en ouwelijk voor haar jaren. Ze heeft gevoel voor schoonheid, dat blijkt uit haar etalages en de keuze van de sieraden die ze verkoopt.

Met weemoed herinnert zij zich vaders woorden. „Er zit wat in jou,” voorspelde hij jaren geleden glunderend. Hoe trots zou hij op haar zijn, als hij nu haar werk kon zien.

Sara sluit zorgvuldig de winkeldeur, ’t personeel is vertrokken. Een vermoedende dag ligt achter haar. Een moment sluit ze de ogen. Wat een weldaad zou het zijn, nu ongestoord te kunnen rusten na zo’n drukke dag, maar in de huiskamer wacht oom! Oom, die zich onledig houdt met een kinderachtig spelletje. De man is zo goed als blind geworden, langzaam voltrekt zich over hem dat vreselijke lot. Hij is haar wachtend Een glimlach trekt over zijn gezicht als ze binnenkomt.

„Ben je daar, Sara?” zegt hij opgewekt, „Fijn dat je komt, 'k heb behoefte om een beetje te praten.”

„Was de dag lang voor u, oom?”

„Ik kom hem wel door,” antwoordt oom ontwijkend. „Was het druk in de zaak?”

„Ontzettend, oom. Eerst al met Sinterklaas en nu met Kerstfeest niet minder.”

„Voor zakenlui een beste tijd, er valt te verdienen, Sara!”

„Dat is waar, oom, maar ook een vermoeiende tijd. Ik zou vanavond eigenlijk nog moeten werken.”

„Dat is maar tijdelijk zo, nichtje, daar kom je wel weer overheen. Onderlaatst sprak ik de boekhouder nog, die vertelde me dat de omzet nog steeds stijgende is. Je hebt succes, Sara! De handelsgeest van de Koopmans zit je in het bloed.”

Sara antwoordt niet. Oom heeft deze dingen al zo vaak gezegd, hij lijdt aan het kwaaltje van veel oude mensen: valt dikwijls in herhaling. Trouwens, de welvaart in het bedrijf maakt haar niet zo diep gelukkig meer. Ze vraagt zich soms weleens af, waarom ze zo hard werkt. . . .

„Je moest een man naast je hebben,” onderbreekt oom weer haar denken. „Heb je al antwoord voor John Meyer? Dat zou nu de rechte man op de rechte plaats zijn.”

„U kent mijn gedachten daarover, oom,” zegt Sara zacht.

„Wat een onzin, kind. Je realiseert je niet voldoende wat zo'n kerel voor jou betekent. 't Is een prima zakenman! Hij zal je tot steun zijn, knap en intelligent en een zoon van het oude volk. Een echtgenoot zoals menige vrouw zich zou wensen.”

„U heeft in veel opzichten gelijk, oom . . . John is een . . . prima zakenman. Maar aan mijn toekomstige echtgenoot stel ik nog andere eisen. Hij staat vijandig tegenover mijn geloof.”

„Ach kind, ach kind, neem dat toch alles zo zwaar niet. John zal jou heus je kerk wel laten, je laat elkaar vrij! Hij doet niet aan het geloof van z'n volk en jij bent op een andere manier ontrouw, je hebt elkaar niets te verwijten en je krijgt een man . . . nou!”

„Oom, toe, praat er nu niet meer over. U begrijpt niet wat de Heere Jezus voor mij geworden is”

„Je bent een eigenwijs schepsel!” verwijt oom geagiteerd. „Sara, ge-

bruik je verstand, ik ben oud, ik kan sterven Wie zal je bijstaan als ik niet meer leef? Denk je daar wel eens aan?"

„Daar verdiep ik mij liever niet in. 'k Heb veel respect voor John, ik mag hem zelfs graag, maar z'n gespot met al wat mij heilig is, doet me verdriet."

Oom schraapt ongeduldig zijn keel: „'t Schijnt je nogal hoog te zitten, dat geloof, maar 'k waarschuw je voor de laatste maal, nicht, je loopt je geluk voorbij!"

Mistroostig en vermoed zet Sara zich aan tafel. Ze heeft het moeilijker dan oom weet. Ze houdt van John Meyer. Hoe lang komt hij nu al niet als reiziger in haar zaak? 't Is een gewiekt zakenman, knap en voornaam van uiterlijk. Elke keer als zij hem ontmoet, weet ze zekerder dat ze van hem houdt. Maar John is een spotter, niet eens een gelovige Jood. Met fijne ironie kan hij tere dingen belachelijk maken en dat doet pijn! Ze wil geen verbintenis met een ongelovige.

Hij was ook ondergedoken geweest in de oorlog. „O, bij zulke vrome mensen, ze hadden hun best gedaan hem te bekeren, ja, stel je voor! Of God nog aan de Joden dacht vermoord en vervolgd werden ze op grote schaal En dat fabeltje van Bethlehem en de rest, moest dat een verlosser heten?"

Zo sprak John. Hij begreep er niets van, wilde ook niet begrijpen. Medelijdend en zelfverzekerd zag hij haar aan en haar welgemeende ernstige woorden braken stuk op zijn koud cynisme.

„Vind je dat God jou zo genadig is geweest? Je hele familie is kapot en je kan met Job zeggen dat je alleen bent overgebleven! Nou? Wat antwoord jij daarop? Dank u, God der Vaderen?"

Sara zweeg, ieder woord van haar riep een verbitterd weerwoord op. Maar ze had het moeilijk! Ze stond zo alleen. In de kerk en daarbuiten en ze had weinig tijd om meer contact te zoeken. Diep verdrietig zag ze John later wegrijden in zijn auto, zelfbewust plaatsnemend achter het stuur, met altijd op 't laatst nog een speciale afscheidsgroet voor haar.

Ze wist het soms niet. De twijfel be kroop haar, deed ze wel verstandig met John af te wijzen? Nooit zal ze dit bekennen aan oom, ze bezit genoeg van de Joodse stijfhoofdigheid om bij haar besluit te blijven. Maar er wàs strijd!

„Wil je me nog wat voorlezen, Sara?” verzoekt oom.

„De krant zeker?” vraagt ze neutraal.

„Als je niet te moe bent, graag!”

Waarom zou ze te moe zijn? Ze weet dat oom op dit uur gewacht heeft. Het gebeuren in de wereld interesseert hem en vooral de geschiedenis van de staat Israël. Als ze daarvan leest, lijkt z'n gezicht verjongd. „Ja, Jehova zal voor ons strijden, evenals vroeger,” knikt hij blij. Hij geniet van de successen van zijn volk. „Als ik jong was, dan ging ik ook daarheen, maar wat heeft men in Palestina aan een oude blinde man?”

Hij wordt er warm van om zijn hart: „We beleven een bewogen tijd, Sara! Jeruzalem wordt herbouwd en het volk Israël is weer een natie, waar men terdege rekening mee moet houden!”

Dat God zijn heilsplan met de wereld voltrekt, ziet hij niet en Sara's pogingen hem daarop te wijzen, lijden nog immer schipbreuk. Ze kan alleen voor oom bidden en vertrouwen dat God eens haar gebed verhoort.

De vierentwintigste december is aangebroken en de dag keert al naar de avond. Nog enkele uren, dan kan Sara de zaak sluiten. 't Wordt al rustiger in de winkel. Tegen vijven stopt de bekende wagen voor magazijn „Bijou”. John Meyer wipt lenig uit de auto en komt snel de winkel binnen. Hij stapt dadelijk op Sara af.

„Heb je een ogenblik?” vraagt hij veelbetekenend.

Sara bloost en kijkt verward: „Loop maar even mee,” zegt ze kort. Het personeel werpt elkaar veelbetekenende blikken toe.

„Wat is de reden van je bezoek op zo'n vreemde tijd?” vraagt ze zo zakelijk mogelijk, als de deur van het kantoor gesloten is.

John leunt nonchalant tegen haar bureau, het ene been over het andere geslagen en een lachje rond z'n mond. „Kun je 't niet raden?” probeert hij luchtig.

„Hoe zou ik,” weifelt ze zielig.

„Ach ja, je begrijpt ook niets, of wilt natuurlijk niet begrijpen! Maar ik zal 't je uitleggen. Ik had gedacht je vanavond te komen halen en er samen gezellig op uit te gaan. Een goede zaak opzoeken, waar wat sfeer is, daar lekker dineren samen, luisteren naar wat goede muziek

en dan nog eens praten. Je rust dan heerlijk uit, hebt wat ontspanning en dan, Sara, moet dit tussen ons eindeloos gerekt worden? . . .”

„John, ik moet je teleurstellen, 't spijt me voor jou, maar ik ga niet mee!”

„En waarom dan niet, Sara?”

„Omdat praten nutteloos is. Ik gaf je mijn antwoord allang, je weet hoe ik over de dingen denk”

„Maar dat was niet het antwoord waarop ik hoopte en ik wens me er ook niet bij neer te leggen. Je oom zei laatst”

„Wat oom zegt is voor zijn rekening. Over mijn leven beslis ik zelf, John! Heus, we hebben er lang en breed over gepraat, ik begin niet weer aan zo'n debat!”

„Wat bezielt je om mij te weerstaan! Ik weet dat je van me houdt, dat ik jou niet onverschillig ben. Waarom speel je met me? Ik rust niet voordat jij mijn vrouw bent. Ik wil niemand anders als bruid en je zult me eens trouwen, Sara!” zegt John hartstochtelijk brutaal. Sara ziet heel bleek, ze doet een paar passen achteruit: „Ga weg, John,” zegt ze hees, „ik speel niet, ik eh . . . Als je eens wist, maar nee, nee, 't is zo eenvoudig niet misschien dat ik later Ga nu maar weg John, toe!”

„Natuurlijk ga ik weg,” zegt John bitter. „Maarre, op mijn knieën krijg je me nooit! Goedendag Sara, ik wens je prettige feestdagen!” Bij die woorden kijkt hij haar lang aan, tot hij zich bruusk omkeert en wegijlt. 't Duizelt Sara voor de ogen, ze hoort alles: het dichtslaan van de deur en 't aanzetten van de motor. Nu weet ze zijn voet op het pedaal en zijn handen om het stuurwiel

„O God, bewaar hem leid hem en red hem,” bidt ze vertwijfeld. Haar hand gaat langzaam naar haar hoofd, wat was 't moeilijk! Ze heeft stand gehouden, maar hoe? Hij doorziet haar, hij weet dat ze van hem houdt. Wat deden zijn woorden pijn: „Prettige feestdagen, Sara,” echo't zijn stem in haar na, prettige feestdagen!

Ze lijkt er nu verder af dan ooit! 't Was niet mooi van John, haar zo te overrompelen. Ze heeft en is helemaal van streek. „Ik heb te weinig geloof, Heere,” fluistert ze zacht, „maar bij U is alles mogelijk, alles!” Dan herstelt zij zich en gaat de zaak weer in. 't Is nog de tijd niet, nóg niet, weet ze zeker.

John Meyer zit weer achter het stuur van z'n wagen. Met veel zelfbeheersing rijdt hij door de stad. Nee, hij zal geen dwaze dingen doen, want in magazijn „Bijou” woont Sara Koopman. Met haar wil hij eenmaal een mooie toekomst ingaan. Ja ja! Ontzettend veel houdt hij van haar en zij van hem, dat weet hij zeker. Hij heeft zojuist ontactisch gehandeld, maar ja, wat doe je in een overmoedige bui. Oom Abraham had gister het vuurtje aangewakkerd, met z'n lof over zijn nicht. „Ze is het wachten waard, John,” had hij slim gezegd, „een vrouw uit duizenden!” Of hij dat niet allang wist. Natuurlijk wilde hij wachten, al was 't jaren. Maar nu had hij bijna voorgoed zijn glazen ingegoooid door zijn onhoffelijk optreden. Vooral z'n laatste woorden waren unfair, daar heeft hij spijt van! Die zou hij graag ongezegd maken. Hij had haar Ja, wat had hij eigenlijk moeten doen? Welke weg moest hij inslaan ?

Nadenkend parkeert hij z'n auto voor een restaurant, stapt traag uit het portier en gaat naar binnen. In de garderobe ontdoet hij zich van zijn jas. Eenmaal aan een tafeltje bestelt hij koffie met een paar broodjes. Hij moet iets eten, tracht onderwijl een blik te slaan in het avondblad. Maar het nieuws boeit hem niet, onder alles door denkt hij aan Sara. Hij zou er alles voor over hebben als zij „ja” zei, maar geloven op gezag, dat is hem onmogelijk! Hij deed er al zo lang niet meer aan, ach, hij kon er niet mee klaar komen. Zoals zijn volk uitgemoord en vervolgd werd, altijd geminacht en gehaat. Zelf was hij immers ook maar nauwelijks aan de dood ontsnapt, toen hij bij een deportatie had kunnen vluchten Toen was die wrok in zijn hart gekomen jegens God, die dit alles toeliet, die God, die Sara wou dat hij aannam als zijn God. En dan de verhalen over de Messias . . . hij wou dat hij het geloven kón!

Hij steekt een sigaret op, rookt traag, diept eindelijk uit zijn binnenzak een nieuw testamentje op. Hij bladert erin, leest hier en daar een stukje in de evangeliën Die Jezus was een groot profet, die veel tekenen en wonderen deed! Hij genas zieken en wierp duivelen uit; en zoals hij de schriftgeleerden en farizeeën soms de les las . . . Maar de Messias? Hij weet het niet! Hij moet toegeven dat alles hem wel interesseert. Hij heeft het Nieuwe Testament gekocht om haar, wat doe je tenslotte al niet voor een vrouw en het boeit hem . . . maar nu dit

alles geloven, dat gaat zomaar niet. Dat Christus in een stal geboren werd, de omstandigheden in aanmerking genomen, was aannemelijk; maar die kruisiging, moest de Messias dan een gekruisigde zijn, een van God vervloekte? Hij klapt het boekje dicht, stopt het weer in de binnenzak van z'n colbert. Kon hij er maar eens met iemand over praten, maar met wie? De avond ligt voor hem, hij kan naar zijn kamer gaan, of naar één van zijn vrienden, hij zal er welkom zijn. Maar het trekt hem niet en nog langer in dit restaurant te blijven zint hem evenmin.

Als hij vanavond eens een bezoek aan boer Brinkers bracht, dat zijn serieuze mensen, die kunnen hem wel wegwijzen in dat bijbeltje. Z'n besluit is spoedig genomen, bijna overhaast rekt hij met de kelner af, hem een grote fooi latend.

Weldra start hij zijn wagen, hij heeft nu weer een doel. De Brinkers zullen opkijken als hij zo opeens binnen komt vallen en nog wel op zo'n vreemde avond. Maar ze zijn gastvrij, en hij was er twee jaar ondergedoken. Ellendige tijd. Achttien jaar was hij toen, jaren om nooit te vergeten . . . ! Ze spraken wel eens over 't geloof en ze lazen aan tafel uit de bijbel, maar hij kon het toen niet verwerken, hij wou er niets van weten. Hij luisterde uit beleefdheid, omdat ze zo goed voor hem waren. Anders niet.

Wat is de lucht opgehelderd, zou het gaan vriezen? Sterren twinkelen als diamantjes aan de hemel. 't Is een klein half uur rijden naar „Morgenrood”. Ze wonen vrij dicht bij de stad. De koplampen beschijnen helder de donkere buitenweg, af en toe passeert een fietser. Hij rijdt niet hard, want hij weet dat de weg niet best is in de winter. Zo nadert hij de boerderij, die een eind het land in ligt. Nu de oprijlaan indraaien en dan tenslotte het laatste stuk lopen. De hofhond kondigt zijn komst al aan met woest geblaf.

„Stil maar ouwe jongen, koest wat,” praat hij voor zich heen. Hij weet, dat men nu binnen al uitkijkt. Toch ziet vrouw Brinkers verrast op als hij binnenkomt.

„Dat is nu eens aardig, John, dat jij nu op bezoek komt!”

„Ja vrouw Brinkers, daar ben ik eindelijk weer eens. Hoe gaat het jullie? Is je man er niet?”

„O ja wel, die is even in de stal, 't paard had vandaag een ongeluk, het

struikelde en had iets aan zijn poot. Brinkers is nog even naar hem kijken."

„Verder alles in de rozen? Ook met je liefstallige dochters?"

„Best John, Marie is getrouwd, dat weet je en Truida heeft vaste verkering sinds Pasen, die zal ook wel gauw dezelfde weg op gaan, want haar verloofde wil emigreren. Hij ziet hier totaal geen toekomst meer. Je weet, onze boerderij is verkocht aan de gemeente, dat moet in de toekomst allemaal bouwgrond worden en een boer blijft tenslotte toch een boer!"

„Wat je gelijk hebt, vrouw," beaamt Brinkers, terwijl hij lachend op John toestapt. „Zit ze weer op haar stokpaardje?" knipoogt hij vrolijk.

„Hoe gaat het met jouw paard, Brinkers?" informeert John.

„Dat zal wel meevallen, denk ik, met een paar dagen rust redt hij het wel weer. Goed dat je nog eens langs komt, dus je bent „Morgenrood" nog niet vergeten."

„Al zou ik het willen, dat lukt nooit! Hier liggen jaren, die eeuwen voor me duurden, maar een boer werd ik toch nooit!"

„Nee, daar was jij niet voor in de wieg gelegd! Vrouw, heb je al koffie?"

„Welzeker! John, ook een bakkie?"

„Graag vrouw Brinkers! Als ik zo eens rondkijk hier, is het of de tijd heeft stilgestaan. Jullie zijn zelf ook niet veranderd."

„Alleen zoveel ouder geworden? En nu beleven we weer spannende tijden. Waar zal 't op uitlopen? God verhoede dat er weer oorlog komt," zegt de boerin ernstig.

Ze babbelen een half uur over allerlei, over Rusland met z'n kunstmaan, over Syrië en Turkije, over 't communisme en andere wereldmachten, maar tenslotte trekt Brinkers deze conclusie: „God heeft het laatste woord, jongen. Hij regeert en zal eens alle duistere machten breken, want de Heere Jezus heeft overwonnen!"

John peutert het bandje van zijn sigaar los. „Jullie zijn zo zeker van je zaak Brinkers, ik zou daar wel eens wat over door willen praten," zegt hij kwasi terloops.

„Wat bedoel je? Over 't geloof soms?"

„Ja en over Jezus. Kunnen jullie dat nu allemaal zo geloven, hebben jullie daar nooit moeite mee gehad?"

„Je moet Gods woord leren verstaan, John; als je het biddend onderzoekt, wijst God je de weg. 't Is nu kerstavond, bijna kerstnacht, de nacht waarin wij er aan denken dat de Heere Jezus geboren is, tot redding van verloren mensen.”

„Ja, dat weet ik. Stel je voor, dat jullie christenen gelijk hebben, maar waar was die kruisiging dan voor nodig? Van een koning, van een verlosser, van een machthebber verwacht je iets heel anders. Die laat zich toch niet weerloos aan een kruis nagelen.”

„Daar gaat het nu juist om, John. Wie is groter, hij die met geweld de wereld onderwerpt, of hij die zich aan die wereld geeft om haar te redden? Dat deed Jezus. Hij zegt in het evangelie: Niemand neemt het leven van Mij af, Ik leg het zelf af. — Zo droeg Hij de zonden van die wereld. Was dat niet gebeurd, dan had Jezus' komst op aarde geen diepgaande betekenis gehad. Vrouw, reik me de bijbel eens, we zullen er Gods woord bij opslaan. Lees je mee John?”

Al pratend vertelt Brinkers van de Messiasverwachting, die reeds uitgesproken werd in het Oude Testament. Het Lam Gods gaf zich als offer voor de zonden der mensen. De Joden offerden, dat weet John wel, een zondoffer. Jezus kwam niet om als koning te heersen op aarde; Hij kwam als bevrijder van zonden en dood. Met Jesaja 53 voor zich, verklaart Brinkers aan John Jezus' lijden en sterven.

John antwoordt niet veel, 't is te zien dat hij nadenkt. Wat hij nu hoort, zal hij niet gauw vergeten. Met dat al vliegt de tijd voorbij, alweer half tien, ziet John. Hij moet haast vertrekken, want de Brinkers gaan doorgaans vroeg naar bed. Toch maken ze vanavond geen haast. Boer Brinkers zit stil naar de dichtgeslagen bijbel te turen. Z'n hart bidt: „Heere, voeg er vanavond één toe aan de miljoenen die Gij eens zaligen zult. Deze jongeman, een zoon van het uitverkoren volk, laat hem Uw woorden geloven, laat hij U eindelijk zien, als Zijn Zaligmaker en langverwachte Messias”

Vrouw Brinkers babbelt met John. „Nog geen verkering?” vraagt ze plagend.

„Tot mijn spijt niet,” zegt John.

„Och wat, een man als jij kan toch best een meisje krijgen?”

„Jazeker vrouw Brinkers, maar 't gaat niet om *een* meisje maar om *het* meisje en dat zit niet zo glad.”

„Nou, daar sta 'k versteld van. Maar zeg eens, je kon ons vanavond best naar de stad rijden, je bent toch hier met je auto?”

„Mij goed, als u weet hoe laat die dienst begint.”

„Wil je 't heus doen, John? Hoor je 't man?”

„Waarom niet, als ik jullie daar een genoegje mee doe.”

„Ja, dat doe je,” glundert de boerin. „Dat vind ik aardig, dat wordt dan een onverwachts uitstapje. Man, maak je je ook klaar om mee te gaan?”

„Natuurlijk vrouw, ik zal me haasten zoveel ik kan, ik ga al.”

Ja, en dan verdwijnen ze beiden in de voorkamer, om zich op zijn zondags te kleden. John wacht, wat heen en weer dreutelend in de keuken. Aardige lui, die Brinkers. Ze hadden veel voor hem gedaan in de oorlog. Aan hen had hij zijn leven te danken. Daar zal hij hen altijd dankbaar voor blijven, want gemakkelijk was hij — vooral toen — niet. Op het laatst was hij bijna een zenuwcrisis nabij geweest Af-schuwelijke tijd toch, hij krijgt nog rillingen als hij er aan denkt.

„We zijn klaar, chauffeur,” lacht de boerin vrolijk.

„Dan kunnen we starten. Komen jullie mee?”

„Rijd eerst de laan maar uit, 'k ben veel te bang voor die sloten aan weerskanten.”

„Goed mevrouw,” gehoorzaamt John. In looppas beent hij naar de wagen, rijdt hem voorzichtig achteruit op de weg. Nu stappen de boer en zijn vrouw in.

„Wat een rijkdom zo per auto naar de kerk, man. Fijn, dat John nu net vanavond kwam, dat heb ik altijd zo graag gewild, naar zo'n kerstnachtsdienst te gaan.”

„Had het dan eerder gevraagd,” knort John, „jullie weten toch dat ik je graag een genoegje doe? Hoe laat begint de kerk?”

„Half elf.”

„Nu, 't is nog vroeg genoeg. Kan het dat ik de klok hoor luiden?”

„Ja, dat is 'm. Wat plechtig klinkt dat op zo'n late avond En wat is de hemel mooi, man, een echt prachtige kerstnacht”

„Als nu de wolken vaneen schoven, vrouw,” fluistert Brinkers.

Ze knikte, terwijl ze even haar hand op zijn hand legt, als bewijs van begrijpen.

Dan zitten ze beiden met eigen gedachten, die zich concentreren op

het kerstgebeuren. Ze naderen de stad, met z'n lichtenzee. Weldra rijden ze in de straten. De kerk ligt in het centrum. John stopt in de onmiddellijke nabijheid van de kerk.

„Ga je mee naar binnen?” vraagt de boer.

„Nee, ik wacht jullie na afloop hier op.”

„Wat doe jij dan al die tijd, John?” vraagt de boerin nieuwsgierig.

„De tijd doden, aangename bezigheid,” grijnst John vermaakt.

„Loop!” hoofdschudt de boerin.

John kijkt hen na, tot ze in de mensenstroom verdwenen zijn. Het loopt druk, 't zal vol zijn daarbinnen. Zou Sara ook naar de kerk gaan? Zij hoort bij deze mensen. Het moet toch wel heerlijk zijn, als je geloven kunt. Hij doet altijd vijandig, maar zijn hart hunkert naar vrede. Soms is hij jaloers op andere mensen . . . zijn moeder was een vrome jodin, maar hij zag haar na die zwarte dag nooit weer . . . Hij heeft mooie herinneringen aan zijn moeder. Zo'n vrouw begeert hij en zo'n vrouw is Sara.

Sara . . . er gaat een schok door hem heen: daar onder die lantaarn, daar komt ze. Ja, dat is ze, in die bruine bontjas. Gejaagd stapt hij de auto uit, sluit automatisch het portier en loopt achter haar aan, z'n ogen aldoor op haar gevestigd. De kerkdeuren door, 't gangpad in naar de plaatsen. Twee banken achter haar zet hij zich neer, hij siddert van emotie. Mooi is Sara! O, hij houdt zoveel van haar, nooit heeft hij iemand ontmoet die hij zo liefheeft. Haar donkere haar glanst als fluweel en haar gezicht is zo devoot. Nu is hij heel dicht bij haar, zonder dat zij het weet. Ze zingt mee met de anderen. Iemand naast hem geeft hem een programma, hij kijkt het even in, maar hij kent er niets van. Hij is hier om Sara! Vluchtig kijkt hij de kerk rond, 't is stampvol geworden. Jubelend en machtig klinken de kerstliederen. Daar is de prediker op de kansel.

Geboren een Heiland die zondaren mint! Daarover spreekt hij. John moet luisteren al dwalen zijn ogen telkens naar Sara. De spreker boeit hem. 't Verhaal van Bethlehem, in die stille, heilige nacht, de open hemel en de engelenzang, hij las het reeds in zijn zakbijbel. Zo'n simpele geschiedenis, met zo'n diepe betekenis. De Messias, toch??? . . . Veracht en verworpen . . . Niet begeerd . . . Gods Zoon? Het duizelt John! Zou het dan tòch waar zijn . . . ? O, hij moet

het weten, hij zal niet rusten voor het hem alles duidelijk is. Niet om Sara meer, maar om zichzelf. Hij is wakker geschud, z'n hart verlangt een antwoord

Ere zij God, zingen de mensen, en vrede op aarde. Hij weet z'n ontroering te bedwingen. Dan schuift hij de bank uit en op hetzelfde moment ziet hij in Sara's verwonderde ogen. Hij weet wat ze denkt! Ze ontvlucht hem niet, ze wacht op hem in het voorportaal. Samen lopen ze de kerkdeuren uit. In een donkere nis tegen de kerk aan staan ze stil.

„Hoe kwam jij daar verzeild?” vraagt Sara vrouwelijk nieuwsgierig.

„Tja,” peinst John, „er was een sterke magneet die mij trok. 'k Dacht eerst alleen dat hij het was, maar nu? Nee, 'k weet zeker dat God met mij bezig is, 't is alles zo wonderlijk geleid vanavond”

„O John!”

„Ja Sara, zeg het maar!”

Ze zwijgt verward. Alleen haar donkere glanzende ogen zien naar hem op, er is vertrouwen en alle terughouding is verdwenen.

„Ik heb nog een taak, Sara. Ik moet nog een paar mensen met mijn auto thuis brengen, rijd je soms mee, ik zou zo graag daarna nog even met je praten.”

„Goed John, ik kan dat wel doen, want oom zou vroeg naar bed gaan en verder is er toch niemand die op me wacht.”

Hij leidt haar naar de auto, daar vindt hij de Brinkers al wachtend. John stelt hen aan elkaar voor. De boerin geeft hem een knipoogje: „Jij hebt je tijd geloof ik goed besteed, John,” zegt ze olijk, met een familiaar knikje naar Sara.

„Houd je stil, nieuwsgierig aagje,” moppert de boer. Maar John lacht hardop:

„Ik heb een woestijn achter me en ik sta nu voor het beloofde land, nietwaar Sara?”

„Als jij het zo noemen wilt,” bekennt Sara vrij, „maar dan zou ik er aan toe willen voegen, dat de muren van Jericho door het geloof gevallen zijn!”

„Prachtig!” zegt Brinkers uit de grond van zijn hart: „Jullie zijn aan elkaar gewaagd en alvast gefeliciteerd mensen!”

't Is een prettige terugtocht naar „Morgenrood”. Maar de kroon op

deze avond lag in de kerstnacht, toen John zijn auto liet stoppen op de stille landweg.

„Toch een gezegend kerstfeest, John,” zegt Sara zielsgelukkig.

„Het beste en heerlijkste dat ik ooit beleven kan, kind,” zegt John.

„Begrijpen kan ik het niet. . . .”

„Laten we het dan maar aanvaarden als een geschenk van God en Hem ervoor danken, hier, in deze stille kerstnacht, John. We hebben veel meegemaakt, jij en ik, dingen die je niet licht vergeet, maar Hij heeft alles voor ons zo geleid, ik had het nooit durven hopen.”

Niets verstoorde de stilte van de klare nacht, dan het zachte praten van twee mensen, die opzien naar de wijde sterrenhemel waar God is, met woorden van innige dank.

TWEEËRLEI KERSTFEEST

C. M. v. d. Berg-Akkerman

Het is een van de laatste dagen van november. Nog is de winter niet begonnen, maar dagen als deze brengen hem zeer dichtbij. Een gure, onbeteugelde wind dringt door jassen en mantels heen, waardoor men onwillekeurig wat dieper in de schouders kruipt, de kraag om blauw-paarse of bleke wangen geslagen. Soms striemt een regenbui neer, kort maar fel kletsen de druppels op het straatplaveisel. Wie kan schuilt dan ook even onder portiek of ander onderdak. Droog is men zo spoedig niet en met een nat pak lopen valt vandaag de dag niet mee. De kleding is dun, vaak bijna geheel versleten door het lange dragen. Het is nog altijd oorlog, het wordt winter 1944! Een winter waar iedereen als een berg tegenop ziet, die we moeten doorworstelen! Hoe? Zal er geen uitkomst komen?

Er was verwachting, hoop op bevrijding, verlossing van de gehate tiran. Kwamen niet reeds onze vrienden, onze bondgenoten, onze verlossers tot aan de grote rivieren ons land binnen? Ze hadden in korte tijd geweldige successen behaald. God zegende hun wapenen! Zij gaven de Fransen en de Belgen de vrijheid weer en ook voor ons, zo meenden wij, zou spoedig die grote dag aanbreken!

Wij wisten het, o, wij hadden het altijd wel geweten, de Duitse onderdrukking was slechts tijdelijk, zou eenmaal God zij dank een einde hebben! Maar hoe werd het Nederlandse volk op de proef gesteld; . . . de vrijheid kwam niet en naarmate de vijand meer verslagen werd, nam de Duitse druk op de bevolking toe. Wanneer zou het nu afgelopen zijn? Vele vragen rezen in ons op, waarom, waarom? God wist het! Deze zekerheid deed de gelovigen stil zijn, stil, al steeg ook de angst en de wanhoop vaak zo hoog, dat men erin dreigde te

Men mocht het nog loven als niet de haat de overhand nam,

juist in deze dagen moesten we leren, wat welhaast het moeilijkste is: de vijanden lief te hebben.

O, wat zal die eindeloos lange winter ons brengen? Wij weten het wel, maar durven dat vreselijke niet onder ogen zien en we moeten toch, want we kennen onze vijanden immers allang. We leerden wat gebondenheid was, angst voor vervolging, duisternis, honger en kou... Maar we willen er niet over doordenken, we zullen gaan leven met de dag. Iedere dag zal er een zijn, we zullen de dagen tellen en God danken als we erdoor komen. O God, geef toch uitkomst!

Langs de singel waar het ziekenhuis staat, gaat een vijftienjarig meisje. Het is Ria de Raaf, ze loopt voorzichtig, want in haar handen draagt ze enkele kostbare dingen. Ze zou voor geen geld van de wereld willen dat ze nu een ongeluk kreeg! Hoeveel moeite heeft vader zich moeten getroosten, om die ene fles melk en die drie kostbare eitjes te bemachtigen? Ze zijn voor moeder die in het ziekenhuis ligt. Ze heeft zo dringend versterkende middelen nodig. Ria wou dat ze haar elke dag zo iets heerlijks kon brengen, dan zou moeder gauw beter zijn en daar verlangen ze allemaal zo naar.

Het meisje, zelf mager van ondervoeding, loopt zich blij te verheugen op moeders verrast gezicht dat ze straks zien zal. Als die aardige zuster van laatst op de zaal is, mag ze vast wel even bij haar, ze zal het vragen. De koude smalle handen houden zich zorgvol om het zakje met de drie duur gekochte eitjes; met de fles, stilletjes nog door de boerin afgeroomde melk, die voor een keertje gegeven werd, omdat het voor een zieke was. Vader zal volgende keer naar een ander adres moeten zoeken; moeder moet melk hebben, zoveel het kan!

Hu, wat waait de wind en dan die grote regendruppels, ze doen pijn aan je gezicht. Zou ze even schuilen? Maar waar? Ze kan onder zo'n vooruitstekend gedeelte van een balkon gaan staan, tegen een voordeur, daar staat ze wel droog... Doen? Nee, ze doethet liever niet! Even flink doorlopen, dan is ze er. Als ze niet zo bang was voor die eitjes, zette ze het op een drafje. Ze krijgt dooie vingers van de kou. Gelukkig is ze er haast!

De deur van het ziekenhuis staat open, meteen is ze in de vestibule. Hè, ze zucht even diep, 't is hier alvast beter dan buiten. Ze antwoordt op de vragen van de portier. Ze ziet hem wegsnellen om de zuster.

Als 't nu die aardige van laatst maar was, hoe noemde moeder haar ook weer? Ze mijmert even door, tot de stem van de zuster haar verrast. „Zo kind, kom jij wat brengen voor moeder en dan door dit koude weer, dat is flink van je. Wou je 't haar zelf graag geven?”

Warme vriendelijke woorden, die niets ten antwoord krijgen dan een schuchter „Ja zuster” en een paar blije ogen, die haar dankbaar aanzien. 't Jubelt door Ria's hart. Als de zuster gezegd heeft dat ze haar maar volgen moet, loopt ze, alle narigheid en misère vergeten, naast die grote zuster mee.

Nu gaat ze moeder verrassen en dat is toch eigenlijk nog veel leuker dan gewoon op het bezoekuur komen. Dat het mag! zo'n zuster heeft toch een boel te vertellen in zo'n ziekenhuis.

Zuster Van Marion kijkt meewarig naar het krappe, dunne manteltje van het meisje. „Je had het zeker wel koud, daarnet,” zegt ze medelijdend.

„Nou,” knikt Ria, „daarstraks wel, maar nu niet meer, hoor!”

Ze voelt zich helemaal ontdooien op de gangen, waar het overal lekker warm is. Nieuwsgierig neust ze in een openstaande zaal, er schreien kinderen. Ook akelig als je daar liggen moet, je ligt daar heus niet voor je genoeg.

Helemaal aan 't eind van de lange bovengang is de vrouwenzaal. Ze zijn er, de zuster gaat nog steeds voor. Daar rijen zich de witte, smalle ledikanten reeds voor Ria uit. Ze hoeft niet te zoeken, op een na het laatste bed bij het raam 't Is of Ria's voeten vleugels krijgen: „Moeder!” jubelt ze verrukt.

„Kind, Ria, jij? Wat een verrassing!”

Een vrouw van even in de veertig richt zich overeind in bed. Ze steekt haar handen warm en liefdevol uit naar het jonge meisje: „Wat een verrassing, zeg!” stamelt ze nogeens.

„Ik kom wat voor u brengen, moeder, kijk maar,” zegt Ria gelukkig, terwijl ze de fles melk en de eitjes op moeders bed legt: „In dit zakje zitten drie eieren, fijn hè? Heeft vader voor u gekocht; bent u nu niet blij, moeder?”

„Of moeder blij is, kind! Maar wat zal vader daar een moeite voor gedaan hebben. Zul je hem zeggen dat ik er heel, heel dankbaar voor ben? Heeft vader er lang voor moeten lopen?”

Ria haalt haar schouders op. Ze weet wel hoelang, maar ze mag van vader daarover niet praten. Moeder hoeft niet te weten, dat vader daar een hele dag voor op stap is geweest, erf op erf af heeft gelopen, tot hij tenslotte doodmoe en half verhongerd thuiskwam met z'n buit. De boeren waren niet scheutig en het briefje van de dokter hielp ook niet meer. Vader had bitter gezegd: „Als 't niet voor moeder was, deed ik het nooit weer!”

Zulke dingen vertelt men niet aan een zieke, dat begreep Ria ook wel. Daar bracht je wat zo'n bedeltocht opgeleverd had en van de veranderingen repte je niet!

Ria, vroeg wijs meisje, tracht moeder dan ook handig van dit onderwerp af te brengen. „Weet u,” vertelt ze met glunderende ogen, „weet u dat Jantje de bof heeft? Hij heeft zulke dikke wangen en 't is zo'n grappig gezicht, maar hij is er helemaal niet ziek van!”

„Die Janneman,” lacht moeder. „Zullen jullie hem goed warm houden? Doe hem maar een warme sjaal om, hoor! We moeten altijd oppassen voor kouvatten, met zoiets. Hebben jullie al uit de gaarkeuken gegeten, smaakt het nogal?”

„Best lekker,” zegt Ria. Maar ze vertelt niet dat ze altijd veel te weinig hebben en dat de aardappels in de kelder haast op zijn. Moeder hoeft niet te piekeren, ze zal het later zelf wel zien!

Ria, bang dat moeder nog meer lastige vragen zal gaan doen, staat haastig op. Ze mocht maar even van de zuster, ze moet trouwens weer gauw terug zijn ook, wie zal anders thuis de boel schoonmaken? Ze neemt verlegen afscheid, graag had ze moeder een zoen gegeven, maar al die andere vrouwen kijken zo, ze durft niet. . . . Bij de deur draait ze zich nog even om, zwaait ten afscheid en dan is ze opeens verdwenen.

Zuster van Marion heeft alles stilletjes gadegeslagen. Nu zal ze de fles melk en de eitjes weghalen, ze gaat dan ook naar patiënt de Raaf. „Wel mevrouw de Raaf, dat was onverwachts bezoek, hè? Wat heeft dat opgeleverd?”

„Melk en eieren, zuster.”

„Net wat u nodig heeft, of ze thuis ook om u denken. Dat zullen we nu es lekker voor u klaar laten maken, hè?”

„Alstublieft zuster, maar als ik denk”

„U moet niet teveel denken, mevrouw de Raaf. Goede voeding moet u sterk maken en hoe het er komt, doet er ten slotte minder toe.”

Deze vrouw moet geopereerd worden; als ze wat sterker was, zou het misschien al gebeurd zijn, nu heeft de dokter het nog wat uitgesteld. Vroeger accepteerde men in het ziekenhuis geen eten van de familie, nu moet men wel. De zieken moeten geholpen worden en hetgeen het ziekenhuis toegewezen krijgt is lang niet toereikend. Menige zieke heeft een zware dobber na de behandeling en mevrouw de Raaf zal daar zeker geen uitzondering op maken. Het ziet er voor de komende maanden donker uit! Dit alles overweegt zuster Van Marion. Hoe zal deze moeder straks in haar gezin terugkeren? Zal ze de nodige kracht opgedaan hebben, als de bronnen ontbreken?

„God weet het,” mompelt ze zacht. Onbewust heeft ze de bron genoemd waar mevrouw De Raaf gewend is uit te putten. De enige bron waarvan de kracht dan ook nimmermeer wijkt

De dagen gaan, ze rijen zich tot weken. Donkere, sombere, trieste weken. Ze brengen het lang-gevreemde, lang verwachte mee. Er is geen vuur, geen licht, angst loert op de hoeken van de straten en de ontbering en ellende staan op menig gezicht te lezen. Honger, roepen de groten. Honger, zeggen en stamelen ook de kleintjes

Kerstfeest nadert. Zal er van kerstvrede sprake zijn, nu er zoveel onvrede is op deze wereld? Nu de mensen elkaar het allernodigste onthouden? De gebeden klimmen al dringender op tot Gods troon. Zij die nooit bidden geleerd hebben, bidden nú! En die gewend waren te bidden, zwijgen verward. Is de hemel van koper, dat er geen antwoord komt? Kerstfeest nadert. Over enkele dagen zal het daar zijn! Ook nu zal God de mensen laten verkondigen: Dat Hij also lief de wereld gehad heeft, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verloren ga in der eeuwigheid! — —

Zuster Van Marion's gedachten zijn ook gericht op het kerstfeest en daarmee in verband denkt ze aan verschillende dingen. Daar zijn de zieken op de zaal die haar zorg en toewijding genieten. Mevrouw de Raaf is geopereerd, ze ligt te wachten op toestemming om naar huis te mogen. Vanmorgen nog heeft zuster Van Marion een onderhoud gehad met de dokter.

„Buiten gevaar!” heeft deze gezegd, „maar nog zo ontzettend zwak. Ze zou wel naar huis mogen, als je wist dat ze daar het nodige kreeg.” Zuster Van Marion heeft voor haar gestreden. „Hebben wij het hier?” heeft ze dringend gevraagd. O, ze wil vechten voor die vrouw, die moeder, die zo hevig naar huis verlangt. Ze kan die zachte, vragende ogen niet meer zien, zonder dat gedaan te hebben. De dokter is schouderophalend verder gelopen. Hij weet dat ze gelijk heeft, want ook het ziekenhuis is niet langer bevoorrecht. Hij zal een definitief antwoord moeten geven. Die vrouw wou graag met de kerstdagen thuis zijn. Hij kan dat billijken en toch stelt hij de beslissing nog even uit. Als zuster Van Marion op zaal 18 komt, ontwijkt ze moedwillig het op een na laatste bed. Daar zal immers weer datzelfde vragen zijn en ze heeft nog geen antwoord.

Kan een mens van verlangen verteren? Haar schijnt het soms zo, die grote ogen in dat mat-bleke, tere gezicht gloeien vaak van een inwendig vuur. Daar heeft zuster Van Marion eerbied voor, ze houdt van die vrouw, ze moet een sterk zieleleven hebben. Ze doet haar ook telkens zo innig aan haar eigen moeder denken.

Zelf kan ze met de kerstdagen vrij krijgen. In geen jaren heeft ze die dagen voor zichzelf opgeëist. Och, als je geen thuis meer hebt, heeft vrijheid zo weinig doel. Anderen verlangen naar de intimiteit van het ouderlijk huis. Ze kan dat begrijpen, laat hen rustig voorkeur, ruilt zelfs dikwijls eigen vrije dagen met anderen om. Waar moet zij heen met de feestdagen? Haar familieleden wonen verspreid in het land en zijn trouwens vanwege de spoorwegstaking niet te bereiken. Het trekt ook niet, moeder vindt ze immers nergens meer Dikwijls is er op zulke dagen weemoed in haar hart, is ze blij dat de gewone dagen hun loop weer nemen. Nu is er echter iets veranderd. Haar jongste broer Gerard heeft zich in de stad gevestigd. Z'n schoonvader had er een fabriek en Gerard is z'n compagnon geworden. Zij vervaardigen een oorlogsartikel, dat er geweldig goed in wil. Het gaat de jonge fabrikant goed, dat is aan alles te merken!

„Dit jaar kom je natuurlijk kerstfeest vieren, Lo!” heeft hij aangedrongen. „Je neemt veel te weinig vrij, je zult het goed bij ons hebben!” Ze heeft eens geglimlacht en hem een tikje tegen z'n wang gegeven, zoals oudere zusters dat vaak doen tegen jongere broers. Gerard was

weggegaan, hij had immers haar halve belofte reeds, hij zou wel zorgen dat ze kwam! Jawel, ook daaraan denkt Louise van Marion. Twee dagen buiten haar werk zijn, dat doet ze niet, één dag is al mooi genoeg. Dan kan ze 's morgens naar de kerk gaan en de rest van de dag bij Gerard en z'n vrouw in hun moderne etage doorbrengen.

Je zult het goed bij ons hebben, beloofde Gerard. Ze haalt de schouders op over dit gezegde. Wat is goed? Wat verstaat Gerard daaronder? Ze ziet hem voor zich zoals hij geworden is de laatste jaren: een tikje arrogant en zeer zelfbewust, echt iemand die weet dat hij slagen zal in het leven, slagen moet, ondanks alles.

Hij was altijd een leuke, vlotte jongen, ze heeft veel van hem gehouden, zij, z'n oudste zuster. Gek, dat ze altijd wanneer ze aan hem denkt, hem liever ziet zoals hij vroeger was. Hoe zou dat toch komen? Ze heeft daar nooit diep over nagedacht. Veel is ze nog niet bij hem op bezoek geweest, na achten mag men immers niet op straat en 's middags is haar schoonzuster zelden thuis. Maar nu, nouja, op zijn aandringen zal ze een van de kerstdagen hun gast zijn. Straks zal ze dit proberen te regelen, dat zal ze zeker klaar krijgen!

Werktuigelijk, toch nauwkeurig doet ze zwijgzaam haar werk. Soms knikt ze vriendelijk naar een patiënt, die ze bezig is te helpen. Ze moet temperatuur en pols opnemen. Hoe zeker legt ze haar vingers tegen de slagader aan, haar lippen tellen

„Zuster Van Marion, of u even bij de dokter komen wilt?”

„Zeker,” knikt ze toestemmend. Ze helpt rustig de patiënt af, waaraan ze bezig is. Als ze op de gang komt, komt dokter Van Hoogstraten haar al tegemoet.

„Ik wou u nog even spreken over mevrouw de Raaf, waar we het al eerder over gehad hebben, zuster Van Marion.”

„Ja dokter.”

„'k Heb er nog eens over nagedacht, ze kan daags voor kerstfeest wel naar huis. 'k Ben nog wel niet in alle opzichten tevreden, maar er valt voor ons hier weinig meer voor haar te doen.”

„Dat dacht ik ook, dokter, ik zal het haar dadelijk vertellen.”

Beiden lopen nog een paar stappen gelijk op, dan begeeft de dokter zich naar de garderobe en zuster Van Marion naar zaal 18. Licht loopt ze op mevrouw de Raaf toe:

„Goed nieuws voor u,” zegt ze vrolijk. „Daags voor kerstmis mag u naar huis, fijn hè?”

Sprakeloos grijpt de zieke haar hand, haar ogen stralen: „Mag ik heus, zuster?” fluistert ze ontroerd.

Dan moet ze nogmaals de woorden bevestigen.

Nu komt mevrouw de Raaf pas los: „O, met kerstfeest thuis, wat heerlijk,” zegt ze gelukkig. „'k Had het zo gehoopt, 'k heb er zelfs om gebeden Wat zullen m'n man en kinderen blij zijn! U komt toch weles even naar me kijken, met de kerstdagen? Of hebt u geen vrij misschien?”

„Deze keer waarschijnlijk één dag. Ja, m'n broer heeft me uitgenodigd, ziet u, die woont hier ook in de stad.”

„Een kort bezoekje kan u er toch wel afnemen, hè zuster, ik reken op u hoor!” voegt ze er ondeugend aan toe. Zuster Van Marion heeft al heel wat uitnodigingen van patiënten gehad in de loop der jaren. Zelden geeft ze er echter gevolg aan, het is allemaal zo hartelijk gemeend, maar men vergeet zo spoedig. Een patiënt vergeet de zuster en de zuster vergeet de patiënt. Er zijn immers zoveel en telkens weer andere gezichten

Ze begrijpt zichzelf dan ook niet, komt het door de gelijkenis met moeder? Deze vrouw boeit haar. Wonderlijke speling van de natuur, nooit ontmoette ze iemand die haar zo evenaarde. Verward en zonder antwoord te geven loopt ze verder, neemt haar werk weer op. Ze weet dat ze zelf naar deze vrouw verlangen zal, dat ze haar graag nog eens zal willen ontmoeten. Ze moppert op zichzelf, noemt zich een malle idioot, die de zaak niet nuchter bekijkt, maar ondertussen gaan haar ogen alweer naar het op één na laatste bed

Daar ligt een gelukkige vrouw, de gevouwen handen boven op het dek. Heeft ze nu reeds gedankt voor gebedsverhoring? Louise van Marion heeft veel meegemaakt tijdens haar jarenlange verpleegstersloopbaan, toch kan ze zich niet herinneren ooit zo ontroerd en bewogen geweest te zijn als nu. Die gevouwen handen spreken . . . Al zou ze 't willen, neen . . . die vrouw kan ze niet vergeten.

Het is nog vroeg in de morgen als zuster Van Marion op kerstdag wakker wordt. Ze hoeft zich niet te haasten, want ze heeft geen dienst.

Toch, lang op bed liggen kan ze niet, al spoedig staat ze op en begint zich te kleden.

„Nu is 't kerstfeest,” prevelt ze zacht. Ze zet zich neer voor een korte meditatie, wat bestaat uit het lezen van enkele bijbelteksten en het doen van haar morgengebed. Dan gaat ze ontbijten en daarna op haar gemak naar de kerk wandelen. Hè, toch wel een prettig gevoel zo niets om handen te hebben, alleen maar voor jezelf te hoeven zorgen zo'n dag. Met zekere voldoening constateert ze dit. Toch heeft ze zelfs vandaag haar costume niet afgelegd. Ze is en blijft zuster Van Marion, ook op een dag als deze. Peinzend toeft ze een wijle voor één der ramen van de zusterzaal. Het blijft lang stil buiten. Geen feestelijk klockgelui zal de geboorte van het Christuskind inluiden. Klokken bezitten de steden immers allang niet meer, die behoren tot het weggeroofde goed.

Toch beginnen om even half tien de mensen te lopen. 't Zal vol worden in de kerk. Zulke dagen is er altijd meer belangstelling, alsof God alleen op feestdagen gediend wil worden. Maar Louise wil niet scherp zijn, mogelijk ontvangt de gelegenheidsbezoeker evenveel of meer zegen dan zij. God weet het! Als ze het kerkgebouw binnenkomt is het er al aardig vol. Het orgel speelt kerstmelodietjes, het ontroert haar wonderlijk. Al te lang heeft zij zich toch zulk een dag ontzegd, want o, wat doet het goed nu vol overgave mee te kunnen zingen. Daar is reeds de predikant op de kansel . . . O, dat schone, diep-warme gebed, waarin hij de noden legt van de ganse gemeente, het volk, ja, de hele wereld. Waarin hij bidt voor regering en koningin, nergens toch, wordt zo openlijk de liefde voor land en volk beleden als in de kerk. De belijdende kerk, die aldoor blijft protesteren tegen onrecht en onderdrukking, vervolging en terreur, die bidt voor uitkomst uit de diepe nood! . . .

De prediking is gericht op enkele woorden uit het kerstevangelie: „Want zie ik verkondig u grote blijdschap.” Kan dat nu begrepen worden, kunnen deze woorden weerklank vinden? De predikant laat goed de tegenstelling voelen tussen deze heerlijke woorden en de tijd waarin ze nu gezegd zijn. En toch is het een blijdschap voor alle eeuwen, gewaagd, maar waar. Wie eenmaal begrepen heeft wat kerstfeest betekent, zal altijd deel hebben aan die grote blijdschap.

Gods liefde wordt nergens zo openbaar, zo zichtbaar, als bij de geboorte van Zijn Zoon in de stal van Bethlehem. Zingen daarvan moet men tenslotte, zingen in de gezangen die de dienst onderbreken, zingen in het machtige Ere zij God, dat door de organist als naspel gespeeld wordt en jubelend bewogen de kerkruimte doortrilt.

Het is feest in mij, denkt Louise dankbaar, kerstfeest, om de geboorte van Jezus, mijn Heiland! In deze heerlijke stemming gaat ze naar het huis van haar broer. Zouden zij nog gekerkt hebben? Ze heeft niet op hen gelet, want ze hadden daarover geen enkele afspraak gemaakt.

Och dat vrouwtje van Gerard, Louise kan weinig hoogte van haar krijgen. Ze is voorkomend en vriendelijk, maar of er veel diepte in zit? Ze betwijfelt het, gemerkt heeft ze het nog nimmer.

Nog voor ze gebeld heeft, wordt de deur al geopend. Men heeft haar blijkbaar aan zien komen. De begroeting is allerhartelijkst. Nel, Gerards vrouw, in een waarschijnlijk nieuw japonnetje, ziet er aardig uit. Ze doet overdreven druk, zoekt aan de overvolle kapstok plaats voor Louise's mantel. Met bevreemding kijkt Louise naar al die kleren, zouden er meer genodigden zijn? Daar heeft Gerard niets van gezegd. Stemmengegons uit de kamer doet haar het ergste vermoeden. Louise's animo voor deze dag zinkt plotseling weg, ze voelt teleurstelling. Ze draait bij de spiegel, met het kappen van haar haar, vervuld van zekere tegenzin.

Daar is bij het binnenkomen al dadelijk het voorstellen aan die voor haar volkomen vreemde mensen, twee echtparen nog wel liefst. En zij heeft gehoopt een intieme dag bij familie te zullen hebben, iets zoals het vroeger bij moeder thuis was. Ze voelt grote lust weer heen te gaan.

Maar Gerard legt dadelijk beslag op haar, 't is of hij haar teleurstelling merkt. Hij brengt haar naar een crapaud die dicht bij de haard staat: „'k Hoop dat je het niet vervelend vindt, Louise,” zegt hij gedempt, „maarre, Nel vond dat we er niet buiten konden.”

„Natuurlijk Nel weer,” denkt Louise wrevelig. Wanneer tonen mannen nu eens een eigen wil? Ze zegt echter niets dan enkele oppervlakkige beleefdheidswoorden. Ze is hier nu eenmaal, maar als ze het geweten had was ze stellig niet gekomen.

De heren gaan al spoedig de kamer uit; ergens goed verborgen staat een radiotoestel, dat hun de kerstboodschap vanuit Londen zal brengen. Het gaat alles zeer geheimzinnig, want ook de elektrische stroom is klandestien in huis gebracht. Niemand mag dit weten, want het kan je je leven kosten! De vier vrouwen blijven een beetje geagiteerd achter in de goed-verwarmde kamer.

Nellie serveert koffie met koekjes. Hoe ze aan de melk en al dat lekkers komt is ieder een raadsel. Men geniet en vraagt niet. Ook de heren maken er dankbaar gebruik van als ze terugkomen. Ze zijn koud geworden ginds waar het niet verwarmd was, maar ze hebben het nieuws gehoord!

Er ontwikkelt zich een geanimeerd gesprek over politiek. Duitsland is namelijk een nieuw offensief begonnen in België. Ze drijven de geallieerden terug en vorderen snel, hebben ogenschijnlijk weer veel succes. Hoe zit dat nu? Zullen de geallieerden hen dan nooit de baas worden? Er spreekt ongeduld uit hun woorden, maar tenslotte wint toch het optimisme het weer. Duitsland gaat eronder, dat is zeker. Wie weet welke krijgslist er weer achter deze manoeuvre zit. Misschien laten de geallieerden hen wel met opzet zo snel vooruit komen; om ze straks des te harder terug te kunnen slaan! En dan zijn er verhalen over razzia's, men moet voor een goede schuilplaats zorgen, want de Duitsers zijn van plan op grote schaal de mannen weg te voeren. Krasse staaltjes weet men daarvan te vertellen. De drie jonge mannen zullen voor geen geld zich nu buiten de stad wagen, zulk een vermetelheid kan fataal zijn! En men klaagt over voedselschaarste, verkoopt cynische grapjes over de uitgebreide bonnenlijst, die slechts iedere week bestaat uit het verstrekken van één brood en zegge één kilo aardappelen

Louise praat soms een enkel woordje mee, maar meestal luistert ze stil toe. Het blije, bevrijdende gevoel van vanmorgen is ze kwijt. Ze raakt geheel onder depressie van de woorden die ze hoort. 't Lijkt of al het donkere van de wereld op haar afkomt. Is ze dan aldoor blind geweest, heeft ze nooit eerder gemerkt hoe somber alles was, hoe huiveringwekkend donker? Er is walging in haar, die haar alle gevoel ontnemt

Gelaten schikt ze zich later om de welvoorzienne dis, er is nog van alles!

Hoe kan dat toch? Deed men zostraks niet de gruwelijkste honger-verhalen? Al droever en stiller wordt het in Louise's hart. Ze begrijpt de mensen niet. Is dit nu de macht van de demon? Van het geld? Gerard verdient immers zo goed met z'n oorlogsartikel? Wie veel geld heeft, kan veel doen, goed en kwaad. Ze kijkt Gerard en Nel er eens op aan. Nel is op en top gastvrouw. Ze is trots op haar welvoorzienige dis. De trots maakt haar tong los, ze begint Gerard de lof toe te zwaaien die hij in haar ogen verdient. Hij is zo'n handige zakenman, komt veel onder de mensen en het spreekwoord van de vliegende vogel gaat ook hier op. Ja, Nel steekt het niet onder stoelen en banken, zij zullen deze winter geen gebrek hebben, daar hebben zij wel voor gezorgd. Ze beklagt de mensen, die van de gaarkeuken moeten eten, zelf trekt ze er vies haar neus voor op, ze hoopt het nooit te zien zelfs. Gerard doet jongensachtig verlegen, hij wou dat Nel de tact had om te zwijgen. Merkt ze dan helemaal niet, dat ze hun gasten irriteert? Wie kan nu zonder jaloezie over zoveel eten horen praten? Hij tracht haar met z'n ogen te waarschuwen, maar ze vangt dit keer helaas z'n blik niet op. Luchtig blijft ze doorbabbelen, onderwijl steeds attent en voorkomend voor haar gasten zorgend.

Dan opeens, als ze uitgepraat schijnt, valt er stilte. Een vreemde benauwde stilte, men kucht en weet het juiste woord niet te vinden. 't Is dat moment dat Nel tot nadenken brengt. Heeft ze haar mond voorbijgepraat, nu goed, dat was niet handig. Maar ook nu redt ze de situatie, bliksemsnel gaan haar hersens en spoedig heeft ze het gesprek in andere banen geleid. Het onaangename gepoch is zo gauw vergeten. Bij Louise zijn haar woorden echter blijven haken. Ze eet weinig, geen wonder, ze is teveel vrouw uit de praktijk van het leven om dit dadelijk te kunnen vergeten. Ze ziet opeens mevrouw de Raaf voor zich, zoals zij het ziekenhuis verlaten heeft; een doodzwakke vrouw, moeder van vier kinderen . . . En nog hoort ze de woorden van de dokter, die goede voeding als noodzakelijkheid voorschreef. Daar was resultaat van te verwachten!

Goede voeding, was 't niet belachelijk? Voor zo'n zwakke vrouw kon immers niet eens meer extra voeding aangevraagd worden. Nee, nu smaakt het eten Louise niet meer. De hele verdere middag laat dit alles haar niet meer los!